

С. І. Дакука,
настаўнік гісторыі і грамадазнаўства
беларускамоўнай гімназіі № 2 г. Барысава

Завочнае падарожжа «Барысаў – горад слаўны»

Мэта: пашырэнне ведаў вучняў аб годзе Барысаве праз вывучэнне гісторыі, традыцый свайго народа.

Задачы:

- ✓ пазнаёміць навучэнцаў са знамянальнымі датамі гісторыі горада Барысава, з гісторыяй вуліц, знакамітымі людзьмі;
- ✓ развіваць камунікатыўныя здольнасці, лагічнае мысленне, уменне працаваць у групе;
- ✓ фарміраваць патрыятычнае стаўленне да роднага краю.

Ход пазакласнага мерапрыемства

Вядучы. Я рада вітаць гасцей і вас, удзельнікі гульні. Сёння мы з вамі адправімся ў падарожжа. Але падарожжа ў нас будзе незвычайным: яно адкрые для нас цікавыя, магчыма, невядомыя старонкі гісторыі нашага горада.

1. Адгадайце, пра каго ідзе гаворка «... хадзіў на яцвяг, перамогшы іх, паставіў горад»? (*Вучні адказваюць.*)

Вядучы: Менавіта ў гонар князя Барыса пастаўлены помнік на Саборнай плошчы нашага горада. (Слайд 1).

Вядучы. А вы ведаеце, што гэта такое герб? Апішыце герб г.Барысава. (Слайд 2). Навучэнцы распавядаюць, што азначае герб.

2. Сімвалам горада з'яўляецца гімн. (Навучэнцы слухаюць словы гімна Барысава.)

Хто аўтар музыкі і слоў?

Гімн Барысава

Словы і музыка Сяргея Мажароўскага

Расцвітае, нібы ў казцы,

Над спакойнаю ракой.

Горад славы, горад працы

Дарагі Барысаў мой!

Прыпеў:

Многа соцен год бачыш ты ўсход,

Над сваёй ракою,

Любімы горад мой.

Ліха хай міне, радасць абаўе

Над ракой Беразіной

Цябе, Барысаў мой!

Цягам часу помні вечна

Сваіх дочак і сыноў.

Тых, хто з мужнасцю адвечнай

За цябе на смерць ішоў.

Прыпеў.

Дык квітней у добрай згодзе,

Старажытны горад мой.

Слаўся доўгія стагоддзі

Над ракой Беразіной!

Прыпеў.

Вядучы. Са Старога горада рос і развіваўся наш горад Барысаў. На машыне

часу мы адправімся ў XIX стагоддзе. Ваша задача: ўважліва паслухаць экскурсію і сказаць, пра якія сучасныя аб'екты, вуліцы ішла гаворка. (Суправаджэнне слайдамі 5–12.)

Вядучы-экскурсавод. Па дадзеных перапісу 1897 года ў Барысаве пражывала 15063 чалавекі. Большасць жыхароў пражывалі ў Нова-Барысаве, бо там пачала развівацца прамысловасць. А што ж было ў Старым горадзе? Цэнтрам была Саборная плошча, якую акружалі новыя мураваныя гандлёвыя рады, пабудаваныя ў 1890-х гадах. У цэнтры плошчы ўзвышаўся Васкрасенскі сабор, пабудаваны па праекце архітэктара Мяркулава ў 1874 г., у 1907 годзе была пабудавана званіца; звон быў чутны далёка за горадам. Ад цэнтра ішло 28 вуліц з 1105 дварамі. Вуліцы былі вымашчаны брукам, а тратуары – драўляныя. Па вуліцы Маскоўскай можна было трапіць у парк, дзе было высаджана 700 дрэў. У нядзелю людзі ішлі па вуліцы Мінскай міма касцёла, дома натарыуса на мост, дзе часам іграў духавы аркестр вольнага пажарнага таварыства. Часам насельніцтва наведвала кінатэатр «Гігант». Ад Замкавай вуліцы адкрываўся від на турэмны замак, які стараліся абыходзіць. Пітной вады ў горадзе не хапала, таму яе прадавалі па 20 капеек за бочку. Мыць бялізну ішлі па вуліцы Палынскай да Бярэзіны. Медыцынскае абслугоўванне было слабым: працавала адна земская бальніца на 15 ложкаў. Працавала 7 лекараў і 4 акушэркі. На вуліцы Студэнцкай размяшчалася жаночая гімназія, а з 1914 года – настаўніцкая семінарыя. Пачатковую адукацыю можна было атрымаць у 2 гарадскіх вучылішчах і 3 царкоўна-прыходскіх школах. Як пісала газета «Мінскі лісток», «у Барысаве няма грамадскай бібліятэкі, ні саду, ні тэатра. Людзі жывуць, як у цяні».

Пытання:

1. Што зараз размяшчаецца ў доме натарыуса?
2. Ці застаўся парк? Дзе ён знаходзіцца?
3. Дзе размяшчалася настаўніцкая семінарыя? (3 балы)

Конкурс. «Назва вуліцы» (слайды 13–14).

Дзецям прапануецца сумясціць старыя назвы і новыя назвы вуліц. (9 балаў.)

Сучасная назва	Старая назва
1. Авіяпалка «Нармандыя-Нёман»	а) Замкавая
2. Гоголя	б) Загарадная
3. Ібаруры	в) Андрэеўская
4. Камсамольская (ад пошты ў бок Бярэзіны)	г) Студэнцкая
5. Лапаціна (ад рынку ў бок вул. Яраша)	д) Юрыдычная
6. Лапаціна (ад рынку ў бок вул. Гоголя)	е) Мінская
7. Марозава	ж) Полацкая
8. Мінская	з) Харугвенная
9. 3-га Інтэрнацыянала (ад «Кароны» да пошты)	і) Палынская

Адказ

1-	2-	3-	4-	5-	6-	7-	8-	9-
----	----	----	----	----	----	----	----	----

Ключы:

Сучасная назва	Старая назва
Авіяпалка «Нармандыя-Нёман»	Андрэеўская
Гоголя	Замкавая
Ібаруры	Загарадная
Камсамольская (ад пошты ў бок Бярэзіны)	Віленская
Камсамольская (ад рынку ў бок р. Сха)	Савуцінская
Камінскага	Выжынская
Лапаціна (ад рынку ў бок вуліцы Яраша)	Полацкая, Свабоды

Лапаціна (ад рынку ў бок вуліцы Гогаля)	Харугвенная
Марозава	Студенцкая
Мінская	Юрыдычная
3-га Інтэрнацыянала (ад «Кароны» да пошты)	Мінская

Пытанні да гасцей:

1. Калі Барысаў атрымаў магдэбургскае права?
а) 1450 б) 1563 в) 1625.
2. Хто валодаў вялізнай калекцыяй прадметаў і кніг па гісторыі вайны 1812 года? (*Каладзееў.*)
3. Як называўся ў пачатку XX ст. завод агрэгатаў?
(*Саламонава верф.*)
4. У якую раку ўпадае Бярэзіна? (*Дняпро.*)
5. Самы стары каменны будынак Старога горада. (*Казначэйства, нядзельная школа.*)
6. Што знаходзілася ў памяшканні, дзе ў наш час знаходзіцца магазін «Востраў чысціні»? (*Пункт збору навабранцаў у армію.*)
7. Калі праз Барысаў прайшоў першы поезд? (*1871.*)
8. Як называўся сучасны праспект Рэвалюцыі? (*праспект Трубяцкога.*)
9. Назавіце раку, якая пачынаецца і заканчваецца на Барысаўшчыне.
(*Сха.*)
10. Назву якога возера на Барысаўшчыне можна перавесці як «балота», «лужа»? (*Палік.*)

Вядучы. У XX стагоддзі Барысаў становіцца прамысловым горадам, павелічваецца колькасць жыхароў. Нашаму гораду Янка Купала прысвяціў паэму(вучань чытае ўрывак з паэмы «Барысаў»).

Плыве у свет рака Бяроза,
Плыве сягоння, як і ўчора,
То паміж ніцых вербалозаў,

То між адвечных пушчаў-бораў.

Сваёй вадою поіць шчыра

Калгасы, фабрыкі, заводы,

І на плячах нясе між віраў

Плыты, лайбы і параходы.

Плыве рака Бяроза плаўна,

Плыве, мінае горы, доли;

На берагах яе спрадаўна

Паўсталі гарады і сёлы.

Паўстаў Барысаў у сотні гоняў,

Стаіць над рэчкай і сніць думы:

Якім ён быў, які ён сёння,

Яму пяюць Бярозы шумы.

Конкурс «Цэнтральная вуліца» (слайды 13–15)

1. Што да пачатку 60-х гадоў знаходзілася на месцы цэнтральнай плошчы каля Цэнтральнай бібліятэкі?

а) вакзал; б) стадыён; в) ваенная частка; г) парк.

2. Як называўся кінатэатр, адкрыты на праспекце Трубяцкога ў пачатку ХХ ст.?

а) Бярэзіна; б) Люкс; в) Вікторыя; г) Гігант.

3. Што знаходзілася ў час Вялікай Айчыннай вайны на месцы гасцінніцы «Бярэзіна»?

а) падпольны шпіталь; б) канцлагер для ваеннапалоненых; в) яўрэйскае гэта; г) радзільны дом.

4. Чаму галоўная вуліца Нова-Барысава названа імем князя Трубяцкога?

а) ён нарадзіўся ў Барысаве; б) валодаў землямі Барысава; в) прапанаваў аб'яднаць стары горад і пасад Нова-Барысаў; г) фінасіраваў будаўніцтва.

5. Назавіце паэта – нашага земляка, які напісаў верш «Праспект Рэвалюцыі». Вось некалькі радкоў з верша:

У каждого есть лучшая улица,

Я среди боли и вечных тревог
Всегда вспоминаю проспект Революции,
Который сквозь жизнь мою властно пролёт.

а) Клімковіч; б) Рашкоўскі; в) Стрыгалёў; г) Барысаў.

Паведамленне вучня пра паэта Леаніда Рашкоўскага.

Рашкоўскі Леанід Сямёнавіч (1937–1994).

У гэтым годзе Леаніду Рашкоўскаму споўнілася б 80 гадоў. Урадженец г. Барысава. Паэт, член Саюза пісьменнікаў Беларусі (1970). Скончыў Барысаўскую СШ № 2, вучыўся на заатэхнічным факультэце Віцебскага ветэрынарнага інстытута, але з-за цяжкай хваробы перапыніў вучобу. Ён упаў і пашкодзіў пазваночнік, да канца сваіх дзён быў прыкаваны да інваліднай каляскі. Леанід не здаўся, ён працягваў вучыцца, пісаў вершы. У 1963 годзе ўзначаліў літаб'яднанне «Бярэзіна». Друкаваў свае вершы ў мясцовай і рэспубліканскай прэсе. Былі надрукаваны некалькі зборнікаў яго вершаў: «Няхай не паміраюць зоркі», «Лівень», «Пераадоленне».

Конкурс. «Раскажы аб цікавым прадмеце або помніку, якія знаходзяцца ў нашым горадзе»

Вядучы. Уявіце сабе, што мы з вамі трапілі на далёкую планету, і вам трэба распавесці пра наш горад самае галоўнае і цікавае. Можце карыстацца лістамі паперы і каляровымі алоўкамі. Для працы падаюцца тэксты з заданнямі. Падрыхтоўка 5–7 хвілін.

Шухаўская вежа

У Барысаве размешчаны ўнікальны помнік архітэктуры – адна з першых у свеце гіпербалоідных канструкцый – сталёвая ажурная сеткаватая вежа дзіўнай прыгажосці. Воданпорная вежа па вуліцы Энгельса пабудавана ў 1927 годзе для патрэб чыгункі. Яна пабудавана па праекце вялікага інжынера і вучонага Уладзіміра Рыгоравіча Шухава (1853–1939). Такіх вежаў у свеце засталася 11 (усяго было больш за дзвесце, пабудаваных У. Р. Шухавым). З твораў вялікага

рускага інжынера Уладзіміра Рыгоравіча Шухава найбольшую вядомасць атрымала пабудаваная па яго праекце і пад яго кіраўніцтвам радыёбашня на вуліцы Шабалаўка ў Маскве – «Шухаўская вежа». Гэтая вежа прызнаецца ў свеце як адно з самых прыгожых і выдатных дасягненняў інжынернай думкі. Шухаў першым у свеце выкарыстаў у будаўніцтве сеткаватыя металічныя абалонкі ў выглядзе вісячых перакрыццяў і гіпербалоідных вежаў. Для Усерасійскай прамысловай і мастацкай выставы 1896 года ў Ніжнім Ноўгародзе У. Р. Шухаў пабудаваў восем гіганцкіх павільёнаў з перакрыццямі ў выглядзе вісячых сталёвых сеткаватых абалонак агульнай плошчай 25070 квадратных метраў і сталёвую сеткаватую ажурную 25-метровую гіпербалоідную вежу дзіўнай прыгажосці. Гэтую вежу купіў вядомы мецэнат Ю. С. Нячаеў-Мальцаў і ўсталяваў у сваім маёнтку Палібіна Ліпецкай вобласці, дзе яна захавалася да цяперашняга часу пад аховай дзяржавы. У. Р. Шухаў распрацаваў шматлікія канструкцыі разнастайных сеткаватых сталёвых абалонак і выкарыстаў іх у сотнях збудаванняў: перакрыццях грамадскіх будынкаў і прамысловых аб'ектаў, воданепарных вежах, марскіх маяках, мачтах ваенных караблёў і апорах ліній электраперадач. Радыёбашня на Шабалаўцы ў Маскве стала самай высокай з шухаўскіх вежаў (160 метраў). Сталёвая сеткаватая абалонка Шухаўскай вежы на Шабалаўцы дзякуючы сваёй «лёгкасці» адчувае мінімальную ветравую нагрузку, якая прадстаўляе галоўную небяспеку для высокіх збудаванняў. Па форме секцыі вежы гэта аднапалосныя гіпербалоіды кручэння, зробленыя з прамых бэлек, якія ўпіраюцца канцамі ў кольцавыя падставы. Ажурная сталёвая канструкцыя спалучае ў сабе трываласць і лёгкасць: на адзінку вышыні Шухаўскай вежы выдаткавана ў тры разы менш металу, чым на адзінку вышыні Эйфелевай вежы ў Парыжы.

Заданне. Прачытаць, на палях паставіць значкі:

¥ я пра гэта ведаў

+ даведаўся новае

? не зразумеў, патрэбна дадатковая інфармацыя

– тое, што даведаўся, не адпавядае раней атрыманым ведам

Адказаць на пытанні:

1. *Калі была пабудавана вежа ў Барысаве?*
2. *Для чаго яна выкарыстоўвалася?*
3. *Хто аўтар праекта?*
4. *У чым унікальнасць вежы?*
5. *Дзе ёсць падобныя збудаванні?*

Наверша сцяга французскай арміі

Паўстагоддзя таму, ліпеньскім днём 1963 г. жыхар вёскі Лошніца Мікалай Аляксандравіч Наумоў з братам рыбацкы ў Лошыцы – невялікай рэчцы, якая працякае праз вёску. Размясціўшыся ля старой пераправы, Наумоў выпадкова звярнуў увагу на незвычайны прадмет (па выглядзе – яловая шышка), які ляжаў на дне ракі каля самага берага. Ухапіўшыся ямчэй, Мікалай Аляксандравіч дастаў з вады металічны прадмет, які абрысамі нагадвае птушку. На прамавугольнай падстаўцы, прыціскаючы адной лапай скіпетр Юпітэра, сядзеў бронзавы арол з распасцёртымі крыламі. Падстаўка, у сваю чаргу, мацавалася да полай трубка, з якой тырчаў драўляны абломак (як аказалася, ад сцяга). Мікалай Аляксандравіч аднёс знаходку ў краязнаўчы музей г.Барысава. Ён згадвае, што асаблівай цікавасці яго бронзавая птушка ў барысаўскіх музейшчыкаў не выклікала. Прайшлі гады. У пачатку 1990-х знаходка з Лошніцы ў ліку іншых трафeyaў экспанавалася ў вітрыне музейнай экспазіцыі, якая апавядае пра падзеі Айчыннай вайны 1812 года. У чэрвені 1993 года музей наведаў доктар гісторыі і права французкі прафесар Бакур. Нястомны даследчык задаўся мэтай прайсці па месцах былых бітваў вайны 1812 года, а таксама ўвасобіць сваю задуму па ўстаноўцы помніка салдатам Вялікай арміі, якія загінулі на Бярэзіне. Якое ж было здзіўленне знакамітага знаўцы перыяду Наполеона, калі ў музеі Барысава ён убачыў «арла» аднаго з французскіх палкоў Вялікай арміі – экспанат, які мог бы стаць гонарам любога музея ваеннай

гісторыі. Даследчык паведаміў супрацоўнікам музея аб гістарычнай і матэрыяльнай каштоўнасці экспаната, папрасіўшы ўдакладніць абставіны, пры якіх яго выявілі. У красавіку 1996 г. Бакур зноў наведаў Барысаў і Лошніцу, з ім таксама прыехаў спецыяліст па пытаннях гісторыі сцягоў і «арлоў» напалеонаўскай эпохі французскі гісторык П'ер Шарп'е. У тым жа годзе ў аўтарытэтным французскім часопісе «Музей войска» выйшлі грунтоўныя артыкулы Ф. Бакура і П. Шарп'е аб знаходцы з Барысаўскага краязнаўчага музея.

Адказаць на пытанні:

1. Які унікальны экспанат захоўваецца ў Барысаўскім музеі?
2. Хто і дзе яго знайшоў?
3. Якое прызначэнне арла (дзе ён выкарыстоўваўся)?
4. Як даведаліся пра ўнікальнасць «Арла»?
5. Як яго можна ўбачыць?

Конкурс эрудытаў

1. Калі ўпершыню выйшла газета «Адзінства»?
а) 1935 ; б) 1918; в) 1945 (адказ б)
2. У якім годзе нарадзіўся 100-тысячны барысаўчанін?
а) 2010; б) 1960; в) 1975 (адказ в)
3. Разведчык, выкладчык нямецкай разведшколы «Сатурн», раскрыў 125 дыверсантаў, у канцы 1980-х стаў ганаровым грамадзянінам Барысава. Хто ён?
а) А. Казлоў; б) У. Пятраеў; в) М. Іваноў(адказ а)
4. У XIX ст. працавала ў Барысаве прадпрыемства, якое называлася гутай братоў Краеўскіх. Як у наш час называецца гэтае прадпрыемства? (*Крыштальны завод.*)
5. У якой вёсцы Барысаўскага раёна працаваў адзін з буйных металургічных заводаў Расійскай імперыі?
а) Жыцькава; б) Чэрняўка; в) Юшкевічы (адказ б)

6. Якое месца на правым беразе ракі Бярэзіна можна назваць «страляючым»? (*Батарэі.*)

7. Пасля паўстання 1863 года выехаў у Еўропу. Удзельнічаў у рабоце I Інтэрнацыянала. Яго імем названа вуліца ў нашым горадзе. Хто ён?

а) А. Трусаў; б) Р. Ібаруры; в) А. Камінскі (адказ а)

8. У Барысаве ёсць дзве вуліцы, якіяносяць назву адной і той жа арганізацыі, але знаходзяцца ў розных частках горада. Што гэта за вуліцы? (*III Інтэрнацыянала і Профінтэрна.*)

9. Як у XIX ст. называлася вул. Чырвонаармейская і чаму? (*Салдацкая слабада.*)

10. Член Саюза мастакоў, вядомы скульптар, наш зямляк. (*Анатоль Анікейчык.*)

Падвядзенне вынікаў работы каманд

Рэфлексія

Літаратура

1. Пашкоў, Г. П. Гісторыка-краязнаўчая хроніка Барысаўскага раёна «Памяць» / Г. П. Пашкоў. – Мінск, 1997. – 797 с.

2. Гілевіч, Ж. В. Дзевяць стагоддзяў Барысава / Ж. В. Гілевіч, Г. В. Штыхаў. – Мінск: Выдавецтва «Белта», 2002. – 224 с.